

Az Andrassy család rövid története

A csíkszentkirályi és krasznahorkai Andrassy család

Magyarország történelmében fontos szerepet játszott a székely származású Andrassy család, akik közül tábornokok és miniszterek kerültek ki. Az Andrassyak – miután Erdélyből a XVI. században menekülniük kellett – rövidesen megszerezték a mai Szlovákia területén található Krasznahorkát, majd a történelmi Magyarország területén több kastélyt és kúriát is építettek: Betlér, Tóketerebes, Monok, [Tiszadob](#), Tarcal.

Az Andrassy család származása a hagyomány szerint

Az Andrassy család egyike azon magyar grófi családoknak, amely fokozatosan emelkedve a társadalmi ranglétrán, évszázadokon keresztül jelentős szerepet játszott az ország történelmében. A régi székely család eredetét homály fedi, a hagyomány szerint egy Andorás nevű harcos 1000-ben [Esztergomban](#) egy külföldi bajnokkal vívott meg, akinek páncélos vállát és sisakos fejét a harc során egy csapással kettészelte. E tettéért nyerte István királytól (1000-1038) az Erős melléknevet és a címerét, melyben egy kardot tartó férfialak, valamint két oroszlán által tartott korona látható. Később Andorás Gyula helyett Erdély vajdája lett, és tőle származtatják az Andrassy családot.

Csíkszentkirályi Andrassy Márton és fia, Péter

Andrassy Márton – akitől a család hiteles genealógiája kezdődik – egy 1539-ből származó okirat tanúsága szerint Csík-, Gyergyó- és Kászon-szék székelyei között főember (primor) volt, tanácsosként szerepelt a [pálosok sorából](#) kiemelkedő [Martinuzzi Fráter György](#) kormányzósága alatt. Mikor Fráter György 1551-es meggyilkolása után, 1556 októberében az erdélyi rendek visszahívták János Zsigmond fejedelmet és Izabella anyakirálynét (Szapolyai János özvegyét), a küldöttség tagjai között ott volt csíkszentkirályi Andrassy Márton is. János Zsigmond 1571-ben bekövetkezett halála után az erdélyi rendek [somlyói Báthory Istvánt](#) választották meg fejedelemnek Bekes (Békessy, Békes vagy Békés) Gáspár helyett, akit János Zsigmond a végrendelete szerint az utódjának szánt. Ezért Bekes fogarasi várában szervezkedni kezdett [Báthory](#) ellen, és csatlakozott hozzá Andrassy Márton fia, Péter 2000 székely lovassal.

1575. július 8-án a kerelőszentpáli csatában [Báthory István](#) legyőzte Bekest, aki emiatt menekülni kényszerült Erdélyből. Az augusztus 8-án megtartott kolozsvári országgyűlésen Bekes híveit – köztük Andrassy Pétert is – hűtlenség miatt fejvesztésre és jószágelkobzásra ítélték. Andrassy a Királyi Magyarország területére menekült, elkobzott erdélyi javait a családi krónika szerint [Báthory Zsigmondnak](#), Becz Imre királybírónak és Szemere Mihálynak adományozták.

Az Andrassy család és Krasznahorka

Andrássy Péter rövidesen Habsburg Rudolf szolgálatába állt, majd a bécsi udvari haditanács 1578. július 21-én Krasznahorka várkapitányává nevezte ki.

Andrássy Péter kisebbik fia, Andrásy János harcolt [Eger 1596-os ostrománál](#), ahol golyótól sebesült, majd török fogságba esett, ahonnan kiváltva magát Krasznahorkára ment és ott 28 évesen belehalt a sérülésébe.

Bátyjának – Andrásy I. Mátyásnak – a fia, Andrásy II. Mátyás 1642-ben III. Ferdinánd császártól adományba megkapta a krasznahorkai várat és a hozzá tartozó uradalmat, valamint a betléri uradalmat, innen ered a család neve: a csíkszentkirályi és krasznahorkai Andrásy család. Továbbá feleségül vette a Bogát-Radvány nemzetségből származó, ősi, Zemplén vármegyei, a [Rákócziakkal](#) rokon Monoky család – akik az ősi birtokukról, Monokról vették a nevüket – utolsó, fiúsított tagját, Monoky (Monaky) Annát, akinek családja Monoky János halálával 1643-ban fiúágon kihalt. E házasság révén kerültek az Andrásy család tulajdonába a korábbi Monoky-javak: a monoki, csetneki, somosi és tiszadobi uradalom.

Andrásy II. Mátyás fia, I. Miklós a török elleni háborúban személyes vitézségével is kitűnt, előbb Szatmár mellett, majd Illóknál és Érsekújvár alatt. Érdemei elismeréseként az uralkodó aransarkantyús vitézzé, majd a jászok és kunok kapitányává nevezte ki, míg végül Habsburg I. Lipót 1676-ban bárói rangra emelte, később Gömör vármegye főispánja és királyi tanácsosa lett.

Az Andrásyok a Rákóczi-szabadságharc idején

A Rákóczi-szabadságharcban Andrásy Miklós három fia küzdött tábornoki rangban a fejedelem oldalán: Andrásy István, a „kocsmai generális”, (aki szerepel [Jókai Mór A löcsei fehér asszony](#) című regényében, mely regény címszereplőjét Géczy Juliannáról mintázta az író), Andrásy György és Andrásy Pál. Ugyancsak kardot kötött Rákóczi oldalán Andrásy Miklós negyedik fia, a ferences rendi barát, Andrásy II. Miklós is, a „dervis generális”, aki ezredesként szolgált a kuruc seregben.

Andrásy István kuruc generális 1703 novemberében csatlakozott II. Rákóczi Ferenchez, majd 1704 januárjában már ő volt a Duna-Tisza közti hadak főparancsnoka. Két évvel később generális-főstrázsamester, 1706 novemberében vezénylő tábornok a győrvári csatában, majd Alsó-Magyarország főgenerálisa. 1710. február 13-án Lőcsét feladta a császáriaknak és átállt a labancok oldalára, erről szól Jókai Mór fent említett regénye is.

Ezután felszólította öccsét, Andrásy Györgyöt, hogy adja át a császáriaknak a családi fészket, Krasznahorka várat, amit az megtagadott és fél évig tartotta még a várat. Andrásy István volt a család betléri (idősebb) ágának megalapítója. Öccse, Andrásy György szintén kuruc generális volt, aki katonai pályafutását Thököly seregében kezdte, 1685-ben hónapokig védte Krasznahorka várat a császári

csapatokkal szemben. 1703-ban csatlakozott II. Rákóczi Ferenchez, egy évvel később már ezredes, majd rövidesen generális, végig kitartott a kurucok mellett, testvérével, Istvánnal szemben. Tőle származik az Andrassy család monoki (ifjabb) ága. A harmadik tábornok testvér Andrassy Pál részt vett a török elleni felszabadító háborúban, 1693-tól [Esztergom](#) várkapitánya, majd 1702-ben megalakított ezrede részt vett a spanyol örökösödési háborúban, később Itáliában harcolt. A szabadságharc kitörésének hírére Pál hazatért, és 1704-ben Rákóczi generálisnak nevezte ki.

A monoki ág

A monoki (ifjabb) ágban Andrassy György fia, Péter császári altábornagy volt, míg másik fiának (Andrassy György) leszármazottját Andrassy II. Istvánt és gyermekeit – Miklóst, Klárát és Annát – 1766-ban grófi rangra emelték.

Az agg Andrassy II. István György nevű fia csak 1797-ben született második feleségétől, Festetics Máriától, így ő nem kapta meg a grófi címet. Andrassy György (1797-1872) az Akadémia egyik alapítója volt, és az 1838-as pesti árvíztragédiát személyesen is megtapasztalta, hiszen a vész napjaiban Széchenyi Istvánnal járták csónakon a vízbe omlott várost.

Ennek következtében jelentős szerepet vitt a Tisza-szabályozás előremozdításában. Ugyancsak ő volt, aki 1832. szeptember 4-én Széchenyi Istvánnal felkereste William Tierney Clarkot Hammersmithben a budapesti Lánchíd ügyében.

A betléri ág

A betléri (idősebb) ágból származó Andrassy I. Károly (Andrassy István kuruc, majd labanc tábornok, az ág megalapítójának unokája) császári tábornok és gyermekei – II. Károly, József, Lipót (Leopold), Rebeka és Amália (a családfán a lányok nevei: Julianna és Rozália) – 1779-ben részesültek grófi rangemelésben Mária Teréziától.

Gróf Andrassy József – Andrassy II. Károly fia – ezredes fiának, Andrassy III. Károlynak (1792-1845) gróf Szapáry Etelkával kötött házasságából született Andrassy Manó (Emánuel), Gyula (tőketerebesi ág) és Aladár (homonnai ág), akikkel a betléri ág három kisebb ágra oszlott.

A Monokon 1802-ben született Kossuth Lajos apja ifjú korában a gróf Andrassy család uradalmi ügyvédje volt, míg 1830 után Kossuth képviselte a terebesi központú Szapáry-Andrassy családot, gróf Andrassy Károlyhoz szoros kapcsolat fűzte. A gróf 1845-ben Brüsszelbe utazott, hogy ott tanulmányozza a nagyobb gépgyárakat, azonban hirtelen rosszul lett és meghalt. A krasznahorkai vár kápolnájának kriptájába temették el.

)

Károly legidősebb fia, Andrassy Emánuel – akit mindenki csak Manónak nevezett – vitte tovább a betléri főágot, akit vasércfeldolgozás és kohászat terén végzett

tevékenysége miatt „vasgróf”-nak is neveztek. A pesti egyetem elvégzése után bejárta Nyugat-Európát és Marokkót, majd országgyűlési képviselő lett.

Az 1848/49-es szabadságharc leverése után emigrálnia kellett, vadászként beutazta Ceylont, Bengáliát, Kínát és Kelet-Indiát, utazásairól, kalandjairól könyvet írt, amely Utazás Kelet Indiákon címmel jelent meg. Hazatérése után híres országos vadászatokat rendezett. Gróf Pálffy Gabriellával kötött házasságából fián – Andrássy Gézán – kívül még négy lánya (Mária, Etelka, Natalia és Karolina) született.

Andrássy Géza (1856-1938) Budapesten és Genfben tanult jogot, majd amerikai utazása után átvette apjától a vasgyárak kezelését, amit később eladott. Apja nyomdokait követve szintén remek vadász, utazó, vállalkozó ember volt.

Fia, a család nagy reménysége, Károly (1888-1910) nagyon fiatalon, 22 évesen halt meg. Gróf Andrássy Géza, a család betléri főágának utolsó férfitagja 1997. február 19-én hunyt el a lichtensteini Vaduzban.

A betléri ág homonnai oldalága

Andrássy III. Károly (1792-1845) legkisebb fia, Andrássy Aladár (1827-1903) – aki jogot végzett és tanult a bécsi hadmérnöki akadémián – az Aranygyapjas lovagrend tagja volt és a szabadságharcban honvéd őrnagy, Bem József törzstisztje. 1849 és 1865 között emigrációban élt, majd hazatérve Gömör megye főispánja lett.

Két gyermeke született Wenkheim Leontine bárónővel kötött házasságából, Mária és Sándor. Andrássy Sándor fia, Mihály, leszármazottai ma valószínűleg valahol Kanada területén élnek. (A családfát lásd lentebb, Andrássy Gyulával együtt.) Gróf Andrássy Mária gróf Széchenyi Imréhez ment feleségül, aki a magyar agrár mozgalmak egyik legtevékenyebb tagja volt. Széchenyi törlesztéses hitelt szerzett a fonyódi szőlőgazdáknak, melynek segítségével homokos talajon telepítették szőlőültetvényeiket, valamint a feladata volt a terület parcellázása. Hálából az ott lakó gazdák Széchenyi feleségéről, Andrássy Máriáról nevezték el ezt a területet 1896-ban Mária-telepnek, mely település neve 1927 óta Balatonmáriafürdő.

A betléri ág tőketerebesi oldalága, Andrássy Gyula

A tőketerebesi ág megalapítója a híres államférfi, gróf Andrássy I. Gyula (1823-1890), aki 1823. március 8-án született Kassán, mint Andrássy III. Károly középső fia. Az alig 22 éves Andrássy, mint a felső-szabolcsi Tisza-szabályozó Társaság elnöke kezdte nyilvános pályáját.

Az ő tiszadobi birtokán, az Urkom dombon tette meg Széchenyi István 1846. augusztus 27-én az első ünnepélyes jelképes kapavágást a Tisza-szabályozás megkezdésekor. Az 1847-es országgyűlésen ő lett Zemplén megye követe, ahol

Kossuth politikáját támogatta, majd 1848 márciusában már Zemplén vármegye főispánja. A szabadságharc kezdetén, mint főispán vezette a zempléni önkéntes nemzetőrséget a pákozdi és a schwechati csatában. A tavaszi hadjárat idején Görgey segédtsíjtje volt. 1849-ben diplomácia küldetés keretében Konstantinápolyba, majd onnan Párizsba és Londonba utazott. 1851-ben több emigránssal együtt – távollétében – őt is halálra ítélték és jelképesen felakasztották. 1857-ig rövid megszakításokkal Párizsban élt, ahol a társaságban nagy sikert aratott (a korabeli leírások szerint nagyon szép férfi volt). Hamarosan feleségül vette malomvizi Kendeffy Katinka grófnőt és három gyermekük született Tivadar, Ilona és Gyula.

Száműzetéséből 1858-ban tért haza, Deák Ferenchez és köréhez csatlakozva részt vett a kiegyezést megelőző tárgyalásokon, majd 1867. február 17-én Deák ajánlására a király őt nevezte ki magyar miniszterelnöknek. 1867. június 8-án a budai várban az [esztergomi](#) érsekkel közösen megkoronázta Ferenc Józsefet. Fontos szerepe volt a horvát-magyar kiegyezés létrejöttében, a nemzetiségi és a véderőtörvény megalkotásában, valamint a magyar honvédség megteremtésében. 1871 és 1879 között az Osztrák-Magyar Monarchia közös külügyminisztere és néhány hónapig pénzügyminisztere is volt. Célja volt az új német császársággal való szövetségi viszony kialakítása, Bismarck herceggel bensőséges barátságot kötött. Az 1878-as berlini kongresszus összehívása és megtartása Andrassy Gyula külpolitikai tevékenységének legkiemelkedőbb eseménye volt. 1879-ben visszavonult a politikától és tekintélyét inkább társadalmi téren gyümölcsöztette. 1890. február 18-án halt meg a Fiume melletti Voloscában, síremléke a felvidéki Tóketerebesen található. 1906-ban állították fel lovas szobrát (Zala György szobrász alkotása) az Országház déli főbejáratánál, az avatásán jelen volt Ferenc József is. A szobor a második világháborúban megrongálódott, 1945 után eltávolították és bronzanyagát más szobrokba – feltételezések szerint, bár nem igazolható módon többek között a Sztálin szoborba – olvasztották be. Gróf Andrassy Gyula lovas szobrának újraavatására a Kossuth téren 2016-ban került sor.

A grófról nevezték el a Budapest szívében – a Hősök tere és az Erzsébet tér között – húzódó, a Világörökség részét képező sugárutat, melyet Andrassy javaslatára kezdtek el 1871-ben építeni. Az utat 1876-ban adták át, eleinte Sugárútnak hívták, majd 1885-ben nevezték el gróf Andrassy Gyuláról.

Andrassy Gyula utódai

Andrassy Gyula idősebb fia, Andrassy Tivadar (1857-1905) politikus, festő és műgyűjtő volt, ő örökölte apja után a tóketerebesi birtokot és a tizadobi kastélyt. Gróf Zichy Eleonórával kötött házasságából négy lánygyermek – Ilona, Borbála, Katalin, Klára – született.

Andrassy Gyula lánygyermek, Ilona (1858-1952) gróf Batthyány Lajos felesége lett, kiemelten foglalkozott a gyermekvédelemmel, fontosnak tartotta a nők műveltségi szintjének emelését, 94 évesen hunyt el Polgárdiban. (A családfáját lásd fentebb,

Andrássy Manóéval együtt.) A harmadik gyermek, ifjabb Andrássy Gyula (1860-1929) jogot tanult, majd bátyjának, Tivadarnak korai (1905) halálát követően 1909-ben elvette annak feleségét (vagyis a sógornőjét) gróf Zichy Eleonórárt, hogy a vagyont ne kelljen felosztani.

Ifjabb Andrássy Gyula szintén politizált, ő volt a Monarchia utolsó külügyminisztere (13 napig), valamint felnevelte bátyja lányait, akik közül Andrássy Katinka (1892-1985) „a Vörös grófnő” gróf Károlyi Mihályhoz – a későbbi miniszterelnökhöz és köztársasági elnökhöz – ment feleségül.

A Tanácsköztársaság 1919. március 21-ei kikiáltása után Andrássy Katinka követte férjét az emigrációba, 1963-ban telepedett vissza Magyarországra. Küzdelmeiket angol nyelven írt memoárjában örökítette meg, melyet magyarul két kötetben adtak ki: Együtt a forradalomban (1968) – Együtt a száműzetésben (1969).

Végül egy érdekesség

Bacsó Péter A tanú című filmjében felcsendülő alábbi, a Trianon utáni Magyarországon népszerű kétstrófás nóta szerzője Zichy Eleonóra grófnő – Andrássy Tivadar, majd ifjabb Andrássy Gyula felesége – volt: